

מהדורת לאנדא

הגדרות אבני נזר

על פרשיות התורה ומועדים

עם ביאורים והארות והערות

הגיד אדמו"ר זצוקללה"ה קודם פטירתו
שאם ילמדו בספרים שלו, יהיה למגן
ולעזר גם אחר פטירתו ממש כמו בחיים
ארץ צבי עה"ת עמ' רמ"ב

בהוצאת

מכון מליצי יושר • שנת תשפ"ד

מהדורת לאנדא

הגדרות אבני נזר

על פרשיות התורה ומועדים

מאת כ"ק אדוננו מורנו ורבנו הרב הגה"ק
שר התורה ויראת ה' טהורה מאורן של ישראל
מרן אברהם זצוקללה"ה מסוכטשוב

מלוקט מתוך ספרי
'אבני נזר', ו'אגלי טל', ו'נאות הדשא'

עם ביאורים והארות והערות

נאספו מתוך גליונות 'מליצי יושר'
אשר הופיעו משנת תש"פ עד תשפ"ד

נערך ע"י

עזריאל יוחנן בן לאאמו"ר הגאון הגדול רבי יחיאל זצ"ל טויבער
גאב"ד מכון להוראה

תודתי נתונה

לבני יקירי הרה"ג ר' **יעקב עקיבא שליט"א**
בעל מחבר ספר הנפלא **'מורשת הגר"ח'** על **'חידושי רבינו חיים הלוי'**
שעמו נתלבנו הרבה דברים.

יה"ר שיתברך מפי עליון בכל הברכות כולן
ולראות נחת דקדושה מכל יו"ח ביחד עם נוות ביתו שתחי' וכל מילי
דמיטב.

לכל עניני הספר, וכן לשאר הספרים:
'חלת לחם' על הלכות חלה, **'ברכת הבית'** על מסכת חלה,
'ערוך לגר' על מסכת כריתות, **'ברכת הבית'** על מסכת כריתות,
'גליונות מליצי יושר'

נא לפנות:

718.854.9897

481 Dahill Rd. Brooklyn NY 11218

eytauber@gmail.com

gilyonmy@gmail.com

All rights reserved

כל הזכויות שמורות

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליד, לתרגם, לאחסן במאגרי מידע,
לסדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני
או אחר - חלק כל שהוא מהחומר שבספר זה, ללא רשות מפורשת בכתב.
הן ע"פ דין תורה והן להבדיל ע"פ החוק הבינלאומי.

עץ חיים הוא למחזיקים בה

רחש ליבי דבר טוב להיות לאחיעזר ואחיסמך למען הוגי תורה ולקנות לדורות עולם

זכות פטרון

הגדרות אבני נזר

לכבוד ולזכות הורי היקרים שגידלוננו על מבועי התורה והיראה
ועומדים תמיד לעזרתינו בכל עת ועונה
אבי מורי הרב החסיד המפואר בפי כל
מו"ה **יוסף דוב לאנדא** שליט"א
ואמי מורתי האשה הצנועה והחשובה
מרת **מרים שרה** תליט"א

...

זכות המצוה וזיכוי הרבים יעמוד להם לעד שיזכו להמשיך להגדיל תורה,
וישיגו אך ששון ושמחה.
עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים, וירונו נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם.
חסד ה' עליהם יזריח, עד ביאת המשיח.
ויקויים בהם הכתוב

"אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד"

...

הוקדש על ידי בנם

יואל בן מרים שרה לאנדא

וזו' **רחל לאה** בת זעלדא מחלה פרומט

.....

זכות זיכוי רבבות אלפי ישראל

יעמדו לזכות נצחי ולעילוי נשמות אבות משפחתינו

הרה"ח רבי **אברהם אליעזר ב"ר טוביה ז"ל**

נפ' כ"ז תמוז תשס"ז

וז' מרת **חנה רחל ב"ר מרדכי יהודה הכהן ע"ה**

נפ' י"ג סיון תשע"ח

הרה"ג רבי **נתן ב"ר שלמה ז"ל**

נפ' כ"ה שבת תשע"ג

וז' מרת **חיה חנצא ב"ר דוד הלוי ע"ה**

נפ' ב' ניסן תשע"ז

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

התוכן

9	פתח דבר
13	מבוא
23	הבטחת מחברי הספרים של גליון מליצי יושר
37	תוכן הענינים

הגדרות אבני נזר

א	ספר בראשית
נה	ספר שמות
קלה	ספר ויקרא
רה	ספר במדבר
רעז	ספר דברים
שצה	מילואים
תנז	מפתחות

פתח דבר

בגיל ורעדה אנו מעלים על שלחנם של לומדי התורה את הספר 'הגדרות אבני נזר' על פרשיות התורה ממרן אדמו"ר הגה"ק שר התורה רבי אברהם מסוכטשוב זצוקללה"ה, מלוקט מתוך גליונות 'מליצי יושר' שזוכים אנו להוציא לאור עולם מדי שבוע בשבוע משנת ה'תש"פ, כן יעזור ה' להלאה. גליון 'מליצי יושר' הוא ליקוט מספרים של צדיקים שרפי מעלה שהבטיחו להמליץ יושר למי שילמוד או יפרסם דבריהם, ואלו הם: 'אבני נזר' לרבינו אברהם ב"ר זאב נחום, 'זרע שמשון' לרבי שמשון חיים נחמני, 'מלא העומר' לרבי אריה לייב צינץ, 'צדקת הצדיק' לרבי צדוק הכהן רבינוביץ מלובלין, 'ילקוט סופר' לרבי יוסף לייב סופר, 'לב העברי' לרבי עקיבא יוסף שלעזינגער, 'אתון דאורייתא' לרבי יוסף ענגיל, 'בן לאשרי' לרבי יצחק הוברמן, 'חזון יחזקאל' לרבי יחזקאל אברמסקי, ו'שערי זבול' לרבי זבולון המבורגר. הנה מזה זמן רב שלומדי התורה אשר בכל אתר ואתר, ובפרט אותם ההוגים במשנתו ובדרך לימודו של רבינו הגאון זצ"ל, ובפרט ההוגים והמעיינים בגליון 'מליצי יושר', העלו הצורך לאסוף ולכנס יחד את תורת האבני נזר ולסדרה על סדר הפרשיות ולבארה באופן ברור. דמלבד אשר תורת רבינו פזורה בכמה וכמה מקומות ויש לכנסה כולה אל מקום אחד, גם אין הדברים מובנים בניקל, ובפרט למי שאינו רגיל בדרך הלימוד של רבינו. והמעייין בספרינו יראה כמה יסודות והקדמות נצרכים בשביל להבין שורות בודדות של האבני נזר. ואבאר מטרות החיבור אשר זיכנו הקב"ה ויכולנו עמוד:

שלושת מטרות עיקריות של הספר

(א) לקיים בקשת האבני נזר שילמדו בספריו, שכידוע האבני נזר הבטיח קודם פטירתו בהבטחה ברורה (הובא ב'ארץ צבי' על התורה לתלמידו הגאון מקוז'גלוב עמוד רמ"ב), כי יהיה למגן ולעזר למי שילמוד בספריו ממש כמו בחיים חיותו.

ויפה העיר חכ"א, שהאבני נזר לא אמר כנוסח הנהוג: 'אם' יהיה לו זכות 'שתדל' להמליץ טוב בעולם העליון. אלא אמר בברירות, שיהיה למגן

פתח דבר

ולעזר ממש כמו שהיה בחיים חיותו. הרי יש לנו אפשרות ליכנס בקודש פנימה לבעל אבני נזר זי"ע ולהתברך בכל מיילי דמיטב בגשם וברוח ע"י הלימוד בספריו.

(ב) לקיים בקשת האבני נזר (אבה"ע סימן קכ"ב), שכתב שיש לעיין בדבריו כמו בדברי הראשונים, וז"ל: אינני מרוצה שקרא מכתבי במהירות מאד, והנני מחוייב להודיעו לא כמתייהר חלילה, כי דבריי צריך לדקדק בהם היטב, ואחד מן הגאונים המפורסמים שבמדינתנו כתב אלי פעם אחד כאשר שלחתי אליו קונטרס לעיין בו, השיב לי 'כי תמיד הוא מעיין בדבריי כמו שהוא מעיין בדברי הראשונים', ואם היה מעיין בדבריי מעט עיון, היה **מרויח לו טובה הרבה.**

(ג) לפרסם דרך הלימוד של האבני נזר, אחר שרבינו ראה חשיבות עליונה בהפצת דרך לימודו, כמו שכתב בהקדמה לספרו אגלי טל, שמטרת הדפסת ספרו היא כדי שילמדו מתוכו את דרך הלימוד הנכונה. וכדי להקל על המעיין, הבאנו בכל קטע וקטע הקדמה מדברי חז"ל או הראשונים עליהם נסובים דברי האבני נזר, וקודם ולאחר דברי האבני נזר הוספנו דברי הסבר בשפה צחה וקלה.

עוד הוספנו הערות שוליים, בהם הבאנו להרחיב מדברי שאר ראשונים ואחרונים העוסקים בנושא עליו נסובים דברי רבינו.

כמעשינו ב'הגדרות אבני נזר', כך מעשינו בספרים שמובאים בגליון 'מליצי יושר', ביאורים והרחבות, ובעיקר לפרש את דברי ה'מלא העומר', ה'בן לאשרי', 'חזון יחזקאל', ו'לב העברי' שדבריהם עמוקים וקשים להבנה יתר על שאר הספרים, יהי רצון שנזכה ויהיו הצדיקים 'מליצי יושר' בעדינו ויפיצו מעיינות תורתם חוצה, ויתרבו המעיינים בגליון למען יהיו שפתי הצדיקים דובבות בקבר, ורבותינו הקדושים לעומתם ברוך יאמרו.

שפתי לא אכלא להזכיר חסדי ה' אשר עשה עמנו, והעיר לב איש נבון, אשר נדבה רוחו לנדב הוצאות הספר כולו, ה"ה הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ולומדיה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, מגדולי תומכי התורה בדורינו, הנגיד המרומם ומפורסם בגדולה **מוה"ר יואל לאנדא שליט"א** וב"ב שיחי, ועל כן יקרא שמו ולכבודו **'הגדרות אבני נזר - מהדורת לאנדא'.**

ישא ברכה ממעון הברכות בכל הברכות האמורות בתורה למזכי הרבים להם ולבניהם אחריהם עד עולם, ויקויים בו הכתוב 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד', ובטח בעל האבני נזר זי"ע ימליץ טוב בעדו בתמידות בעולם העליון, ויהיה לו למגן ולעזר לטוב לו כל הימים.

פתח דבר

ונחתום בתפילה להשי"ת שנזכה להוציא לאור **הגדרות אבני נזר** על הש"ס, עם הערות והארות וציונים ומראה מקומות. וכל המסייעים לעבודתנו בטח יתברכו בכל מילי דמיטב, ויזכו להבטחת האבני נזר שיהיה למגן ולעזר ממש כמו בחיים חיותו. וכמו שכתב בעל שם משמאל זצוק"ל בסוף הקדמתו לספר שו"ת אבני נזר, וז"ל: "וכפי פרושות השמימה שהדברים יתברכו בלב המעיינים ויעשו פירות ופירי פירות, ובודאי יהיה זה לקורת רוח לנשמתו הקדושה, כמו שבעודנו בחיים חיותו בזה העולם היה כל מגמתו להאיר עיני ישראל, ובטח יהיה למליץ יושר בעד אנשים המיימינים (כפרש"י שבת פח:) בדבריו הקדושים".

י"א אדר א' יום פטירת רבינו

עזריאל יוחנן טויבער

בן לאאמו"ר הגאון הגדול רבי יחיאל זצ"ל
גאב"ד מכון להוראה

מבוא

דברים לדרכו של ה'אבני נזר' בלימוד התורה

הנגלה שהיא החסידות

ה'אבני נזר', כך הוא נקרא רבינו בפי הדורות על שם ספרו הגדול שו"ת אבני נזר. על אף שרבינו היה אחד מגדולי צדיקי פולין חתנו של השרף רמ"מ מקאצק זי"ע.

אך אין זה לשם נוחיות גרידא, שמעניקים שם לצדיק על שם ספרו בכדי שיכלו לכנותו בניקל, אלא שכן במקרה זה הספר אכן מבטא צד מהותי ביותר בדמותו הגדולה. אין זה צדיק שחיבר ספר, אלא הספר והצדיק כולו חד. בצד היותו צדיק נשגב ואדמו"ר, הרי היותו מחדש תורה ומלמד תורה הנגלית, היה צד כה עקרי במהותו עד שדבר זה המריצו בסוף ימיו להוציא בעצמו ספרו הגדול שהאיר את העולם 'אגלי טל' על ל"ט מלאכות. וכפי שרבינו כותב בעצמו בהקדמתו המפורסמת:

"ומעודי היה דרכי לכתוב חדושי אשר חנני ה', אך להדפיס הדברים להפיצם על פני תבל, לא עלה על דעתי ואין לך יפה מן הצניעות, ואם יהיה מן השמים שיובאו הדברים לדפוס יהיה לאחר מאה שנים, כה היה מחשבתי, אך בזאת בחרתי ללמוד עם תלמידים מקשיבים ללמד לבני יהודה קשת ללחום מלחמתה של תורה, כי בזה"ז שתורה שבע"פ כתובה, המצוה ללמד הוא ללמד דרכי הלימוד. אך כעת לעת זקנתי בעונותי גבר עלי חולי השיעול ר"ל ולא יכולתי ללמוד עם תלמידים, ונצטערתי מאד על זה, כי מצוה עלינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וללמד גדול יותר מן ללמוד, כהא דכתובות [יז, ב] למאן דמתני לית ליה שיעורא. וכמו שהמחטיא את הרבים גדול עונו מנשוא, כמו כן

להיפך במדה טובה מרובה המזכה את הרבים בתורה אין סוף למתן שכר, ובכן נפשי עגומה עלי על מניעתי מעבודה הגדולה הזאת לעת זקנתי. ובר"פ השוכר את הפועלים [פג, ב] בפסוק יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, יצאו צדיקים לקבל שכר, ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב, פירש"י עד יום מותו, אמרתי לתקן מעט להדפיס חדושים ותלמידים ההוגים בו ילמדו מתוכו דרכי לימוד".

צא וחשוב, שרבינו כבר היה אדמו"ר מפורסם שאלפי חסידים נהרו אליו, ורבינו מתאונן שאינו יכול ללמד תלמידים בנגלה משל שהיה ראש ישיבה שלא יכול לומר שיעוריו לתלמידים. ללמדנו שאצל רבינו הצידקות והתורה הנגלית כולא חד. היה כאן משהו ייחודי גם כלפי צדיקי החסידות בפולין, שבעוד שהיו רבים מהם גאוני התורה המפורסמים, הרי בעיקר עסקו בהנהגת קהל עדתם בדרכי החסידות, ואילו הנגלה עסקו כלפי עצמם או למתי מספר יחידי סגולה שהתכתבו בהלכה לכל שואל, שכן אצל רבינו לימוד וללמוד תורה הנגלה ממהותה של החסידות היתה אצלו.

יתכן ויש לראות צד זה של חסידות סוכוטשוב בא ליד ביטוי ברור בתורה חסידית עמוקה שאמרה רבינו, בתורה זו אפשר לגלות את תמצית חסידות סוכוטשוב בעיני רבינו. הנה התורה הקצרה שמקפלת סוכוטשוב במלואה (נאות דשא ח"א עמ' ל):

"במדרש (ב"ר ע"א ג'), רחל תהיה עיקרו של בית ולפיכך הקדימו רחל ללאה כדכתיב כרחל ולאח אשר בנו שתיהם. מדברי המדרש יש לנו ללמוד, כי ידוע שרחל היא עלמא דאתגליא - היא תורה שבעל פה הנגלית, ולאח עלמא דאתכסיא - סתרי תורה. והתורה הנגלית היא העיקר, ואף שלקח יעקב את לאה היה עיקר דירתו עם רחל, היינו שעיקר היה בתורה הנגלית והיא העיקר ודי בזה ודו"ק".

דוק בתורה זו ותמצא סודה ויסודה של חסידות סוכוטשוב, תורה זו אינה דרש נגלה, אלא מושרשת עמוק בתורת הסוד, ומשם דוקא היא מבארת כיצד דוקא תורה הנגלה היא היסוד. בסוכוטשוב דרשו שהפוך בה והפוך בה דכולה בה: הנגלה הוא אפוא המימוש העמוק של כל תורת הרז אליבא דרבינו.

מהפכת לימוד התורה בעיון בסוכוטשוב

אך לא זה בלבד. תורת סוכוטשוב לא היתה חסידות שאדם "ורה פתח ישיבה לחסידיו ולימד בתוכה לתלמידים. מסוכוטשוב יצאה בשורה מיוחדת ומאפיינת בלימוד התורה. הנחה רווחת היתה שבסוכוטשוב יש דרך הלימוד חדשה, ומעין מה שאירע בליטא עם שיטת העמקה מבית המדרש בריסק, אירע בפולין עם דרך של סוכוטשוב. גדולי המוחות של פולין באו ללמוד תורה בסוכוטשוב מפיו של רבינו האבני נזר. והיתה זו תופעה בפולין של "תלמידי האבני נזר", אלו שקיבלו דרך לימוד מיוחדת זו.

רבינו בעצמו כותב כך בהקדמתו האמורה. רבינו אינו רק מדפיס ספר הלכתי מעמיק שהיא הלכה למעשה בהלכות שבת החמורות בלבד, אלא מדפיס ספר שיש בו גם הדרכה כיצד יש ללמוד, ואולי הוא עיקר אף כל מטרת הדפסת הספר.

נתעמק ונדייק שוב בציטוט ההקדמה שציטטנו למעלה, והנה רבינו כותב את זה בעצמו שהוא מדפיס הספר למען להורות דרך הלימוד הנכונה. רבינו מחדש בכלל דין הלכתי, שבימינו שהתורה שבעל פה כתובה, הרי גדר של חיוב ללמד תורה שבעל פה הוא ללמד היאך ללמוד:

"אך בזאת בחרתי ללמוד עם תלמידים מקשיבים ללמד לבני יהודה קשת ללחום מלחמתה של תורה, כי בזה"ז שתורה שבע"פ כתובה, המצוה ללמד הוא ללמד דרכי הלימוד.

ומסיים אפוא בדברים ברורים:

"אמרתי לתקן מעט, להדפיס חדושים ותלמידים ההוגים בו ילמדו

מתוכו דרכי לימוד"

הוי אומר, שרבינו ראה שהוא סולל דרך לימוד חדשה בפולין. דרך מיוחדת שלא דרכו בה קודמיו, ודרכו בלימוד עם גאונותו הסעירו את חריפי המוחות שבאו לקנות דרך זו לעצמם ולדורות.

אך מהי דרך זו?

כמדומה שאפשר לומר ששלשה דברים יש בתורת סוכוטשוב, שהם ביחד יצרו את הדרך הלימוד המיוחדת שרבינו הקנה לתלמידיו ולכלל ישראל

לדורות:

(א) התפנית מדרך הפלפול - אותה דרך שהיתה מאפיינת את הלימוד בפולין מקדמת דנא. היא היתה דרך מפולפלת חריפה שדילגה על הבנת הדברים לעומקן ולאישורן ובמקום זה ללמוד פשט.

(ב) הסברא. אפשר לחתור אחרי פשט אבל הוא דקדקני יבש ללא טעמי תורה שהוא הטעמת התורה בסברא. דרך הסברא היתה דרך שבאותן הימים היתה רווחת בליטא, ורבינו אחז בה בתנופה. אבל לא כגישה לעצמה אלא ביחד עם בירור השיטות.

(ג) פשט ובירורי השיטות, שכן סברות בעצמן לא מספיקות, אלא מוכרחים גם חדירה וחתירה לנבכי הסוגיה, לצדדי השיטות הרבות שבכל סוגיה וסוגיה. יש סברות מרחפות באוויר הסוגיה ממעל, ובעצם אינן שונות מדרך הפלפול בגלל שהן לא מתמודדות עם חשבון הסוגיות והשיטות, ולכן אינן אמיתיות, ולפיכך הסברות חייבות להיות ממוזגות עם חשבון הסוגיות לכל השיטות הרבות שלהן. מעתה נראה כיצד רבינו מזכיר שלשה דברים אלו בהקדמתו.

פשט נגד הפלפול: מקאצק "נתוודעתי מה יקרא חידושי תורה"

בקטע מפורסם מאד מתאר בהקדמתו שראשית לימודו התחיל אצל אביו, ואחר כך זכה לקבל מהו חידושי תורה באמת. הגה לשונו הקדוש בסגנונו האצור והעשיר:

"ויען אברהם ויאמר הפעם אודה ה' אשר מיושבי ביהמ"ד שם חלקי ומעודי ממבקשי חכמת התורה הייתי, ועוד כד הוינא טליא למדני אדאמ"ו צ"ל דרכי פלפול. וכד הוינא כבר עשר, חידושים חדשתי. אח"כ נכנסתי לפני ולפנים לבית חמי אדומו"ר צ"ל מקאצק מקור החכמה והתבונה ממנו דרכי העיון למדתי, וממנו נתוודעתי מה יקרא חידושי תורה באמת, כי לא כל הפלפולים חדושים המה.

**ולא יאומן כי יסופר השגחה הגדולה אשר השגיח עלי בעינא פקיחא
גם בענין סדר הלימוד וחדושים".**

כהשרף מקוצק עצמו שהי' סגור וכמוס, ככה דברי רבינו אודות מה שקיבל מקוצק חתומים המה. אבל רמז יש לנו במה שכתב "כי לא כל הפלפולים חידושים המה", שחמיו הקדוש מקוצק הדריך אותו לנכש ולשרש הפלפולים שאין הם בגדר חידושים. הרי לנו שהגישה נגד הפלפול הפולני קיבל רבינו מחמיו הקדוש, שהדריך אותו בהשגחה גדולה לא יאומן כי יסופר. דבר זה מזכיר רבינו גם להלן כלימוד הפשט שגם בזה שמע מחמיו. ואם רמז לנו רבינו על דרך חינוכו של הרבי מקאצק בלימוד התורה וכיסה טפח בזה, הרי גילה רבינו טפחיים לתלמידו ש"ב רבי מנחם מביאלה שמביא בהקדמת בספרו זכרון מנחם (ווארשא תרצ"ג) על דרך הלימוד הסוכוטשובי ואשר שמע עליה מפיו של רבינו:

"גם חסיתי בצל כנפי בנו הוא כ"ק אדמו"ר הגדול מרנא אור העולם רשכבה"ג מסאכאטשוב צוקלל"ה בעל ספרי אגלי טל ואבני גזר אשר האירו פני תבל. ותמיד הזהירוני להיות חידושיי ע"פ שכל הישר כי זה העיקר. ופעם אחת אמר בשם חותנו אדמו"ר קוה"ק צוקלל"ה מקאצק כי שיבח לפניו מי שזיכה אותו השי"ת לחדש ולעשות ציצים ופרחים לתורה, אך ורק שיהי' ע"פ שכל הישר כי זה הוא שכל התורה". הרי לפנינו שרבינו פתח לנו כפתחו של מחט לתוך עולמו הצפון של רבו ולנו פתח כפתחו של אולם להגיש לכל עם ישראל את תורתו שנובעת ממעין מקור החכמה והתבונה.

עיון הסברות

רבינו מזכיר את הסברות בהקדמתו אבל כענין אגבי, כאשר מזכיר, "כי שמעתי שבזה"ז עיקר עיון הצעירים בסברות ולא בפשט ולא בבירור השיטות". ובעיקר בא לומר שסברות בעצמה לא מספיקה. אבל נראה שגם כלול בתוך הדברים שאינו שולל את העיון של סברות כלל ועיקר, רק שולל סברות ערטילאיות.

מבוא

נראה ללא ספק שכל לומד בתורת רבינו אכן ירגיש כך שבתורת רבינו ישנה גם הסברות עיוניות ולפעמים אף רוחניות לקוחות מעולמו של מהר"ל, שבאות לבאר ולהסביר מהותם של דברים. הסברות הן טעמה של תורה שאדם מקבל על ידי הלימוד העיוני.

אולי זה גם כלול ממה שקיבל ממקור החכמה והתבונה, העיון בתורה כולל הטעמת והסברת התורה. במקור מסויים משמע כך מדברי הרה"ק מקאצק. בספר לקוטים יקרים להגה"ח רבי יחיאל משה אב"ד יאדימאווע אחיינו של הרה"ק רבי דוד מקאצק (מהדורת תשס"ג עמ' קיח):

"שמעתי שאדמו"ר הקדוש מהר"מ מקאצק זצ"ל אמר, שמי שלומד התורה בפשטות...הרשע גמור טוב הוא ממנו. נ"ל הפירוש שמי שלומד תורה בפשטות...הפירוש הוא מי שאינו מיגע את עצמו בתורה להבין ולטעון הטעם של התורה, הוא דומה כמו שאוכל חיטין שלמות ואינו טוחן אותם, כמו שאמר [הרה"ק מקאצק] פעם אחת, מה שקורין לאדם שלמד הרבה 'בטלן', אמר מחמת שלמד בלי עיון ואינו מייגע בה והוא מבטל טעם התורה עכ"ל הטהור".

יש אם כן לגלות את טעם התורה ולא רק לימוד תורה ב"פשטות" ביבשושיות כלחם צנום יבש לצאת ידי חובה בלבד, אלא ביגיעה מגלים את נעימות התורה שרק מתגלית בגילוי טעמיה שהן חידושי סברות.

בירורי השיטות

מעתה אנו מגיעים לענין השלישי בקדושה המשולשת שבתורת רבינו, והוא דבר עקרי. בירור השיטות לאישורן, שעליו מאריך רבינו בהקדמתו שאף זה קיבל מרבו הגדול מקאצק.

"ובאתי להזכיר פה היות כי שמעתי שבזמן הזה עיקר עיון הצעירים בסברות ולא בפשט ולא בבירור השיטות, כל שיטה ושיטה איך יפרש את הגמרא לפי שיטתו, ושתי אלה גם המה העיקר להלכה. ושמעתי ממנו"ח זצ"ל שגם בזמנו התרעם על העולם אשר מעיינים מעט

בהלכה מני' ובי'.

ואותי הזהיר מאד לישא וליתן גם בפשט כעין ספר מהרש"א וספר מהרשש"ך, ובספרי ימצא הרבה פלפולים גם בפשט ובירור השיטות בעזה"י. ואם יאבו התלמידים לקבל ממני גם דרך זה הוא העיון בפשט ובירור השיטות יהיה להם לטובה גדולה.

ועוד אם יהיה ברצון השי"ת שיתברכו הדברים בלב המעיינים יכולין לחדש מתוך דברי חדשים אחרים להבין דבר מתוך דבר כמאמר השי"ס חגיגה מה נטיעה זו פרה ורבה"

רבינו קובע כאן שבירור השיטות וחתימה אחרי הפשט נוטלים חלק בראש בדרך הלימוד שלו ואותה איווה להנחיל ללומדי ספרו. וכאן כמו מתחנן שיאבו התלמידים לקבל ממנו דרך זו.

אפשר גם לומר שדרך זו בולטת ביותר במיוחד בספר 'אגלי טל' שהינו הספר שהדפיס רבינו בעצמו, ולספר זה כתב את הקדמתו הנודעת שהבאנו ממנה את יסודות שיטתו. שם כתב יחסית יותר מבואר ומוסבר. הספר אף עבר עריכה וכתובה בידי בנו ה"שם משמואל" "כי בעל צחות לשון הקודש" (כדברי רבינו בהקדמה), ונראה שירד לדרגת התלמידים בכדי שיכלו ללמוד דרך הלימוד.

ניתן לומר עוד, שעצם הנושא שרבינו בחר להדפיס בעצמו, מהווה בעצמו דוגמא מובהקת לגישה זו. תכנו של ה'אגלי טל' שהוא בירור ל"ט מלאכות שבת, הינו נושא שמעצם טבעו זקוקים לכוח הבירור של הסוגיות. הגדרת כל מלאכה ומלאכה דורשת חישוב מפורט של חשבון השיטות בכל מלאכה ומלאכה החל משני התלמודים דרך כל הראשונים עד לגדולי אחרונים הינו כר נרחב ששם בא לידי ביטוי שלשה הדברים, שכן ישנן מלאכות הדומות לזו לזו והגדרותיהם נעלמות וצריכים מאמץ גדול לברר עניניהן על בורין.

כגון רק לשם בירור ההבדלים בין מלאכות הקרובות זו לזו כמו נטיעה וזריעה, או לבירור ההבדלים והדמיונות בין גדרי הלכות נטיעה וזריעה בשבת כלאים ושביעית, רבינו בעוז כוחו יורד לברר בפרטיות כל השיטות בעמקות נפלאה.

עמקות לשונו כדרך הראשונים

אך דא עקא כמפורסם לכל יודעי דעת ודין, הרי לשון רבינו קצרה ותמציתית מאוד. במיוחד הדברים נכונים ב'אבני נזר' שכאמור לעיל שם נראה בעליל שרבינו מחמת גאונותו הגדולה כתב בקיצור נמרץ לרבנים יושבים על מדין והסתמך על המעיין שירד לסוף דעתו העמוקה.

מחמת שטף מחשבתו הגאונית של רבינו, במיוחד שכל דבריו בנגלה היו נעוצים בעולם הפנימי, קשה היה לרבינו לצמצם את עצמו לפי דרגת מקבלים רגילים, ולכן הדברים נכתבו כמו חידה, ובסגנונו היה בו מסגנון הראשונים שסגנון עמוק להם (וכאמור רק באגלי טל עשה מאמץ עילאי ללמד בני יהודה קשת).

הנה דברי רבינו בעצמו (אבנ"ז אה"ע סימן קכ"ב) אודות ענין זה:

"והנני מחוייב להודיעו לא כמתייהר חלילה, כי דבריי צריך לדקדק בהם היטב, ואחד מן הגאונים המפורסמים שבמדינתנו כתב אלי פעם אחד כאשר שלחתי אליו קונטרס לעיין בו, השיב 'תמיד הוא מעיין בדבריי כמו שהוא מעיין בדברי הראשונים ז"ל וכעת אין לו פנאי לזה', עכ"ל".

מכיון שכך מובן שבדורינו דור עני בדעת וביגיעה, הרי ספרי רבינו נחשבים בחינת ספר החתום לבני הנעורים, שרגילים שהכל מבואר עבורם כשלחן ערוך המוכן לסעודה. ואעפ"י שספריו של רבינו עדיין שגורים בשערים המצויינים בהלכה, מכל מקום אבני נזר המלך גנוזות וחבויות בגנזי המלך, ודרישת רבינו שבני הנעורים יהגו בדברי רבינו לא מתקיימים במלואם.

אי לכן שינסנו מתנאים לשנות דבר זה מיסודו, שהיות שדברי רבינו נאמר בקצרה ובהבלעה, נטלנו לעצמינו הזכות לפענח את דברי רבינו לגלות צפונות דבריו על ידי חשיפת כוונותיו הנסתרות בין קפלי דבריו, למען שיהא שפת רבינו דובבות גם בדורינו.

הגדרות אבני נזר במליצי יושר

בגליון מיוחד בשם 'מליצי יושר' נטלנו לעצמינו תפקיד אחראי זה לפענח ולבאר להבהיר ולהאיר את תורת רבינו בכדי להנגיש את תורתו הגדולה והעמוקה לציבורים רחבים ומגוונים שטל תורת רבינו יחיה אותם, ואבני חן במשנתו תעטר אותם.

המטרה כפי שכתובה בהקדמה היא לממש את חזון רבינו שהוא להנחיל תורת רבינו לא כתורה בעלמא גדולה וחושבה, אלא כתורה המכוונת ומיישרת את דרכם של תלמידים בלימוד בתורה כפי שסלל אותה רבינו.

בכל גליון וגליון הופיע קטע ממשנת רבינו מבואר ומואר, וקטעים הללו אנו מוציאים כעת לאורה בספר בפני עצמו בשם "הגדרות אבני נזר".

לרגל חשיבות הפצת תורת רבינו, לא חכינו לגמור הכל, אלא קמ' קמ' דמט לידינו ממה שהתפרסם כבר בגליון, אנו מביאים לתועלת הציבור לומדי תורה.

בסיום עלינו להדגיש שבנוסף לתועלת העצמית של לימוד תורת ה' וקבלת דרכו בלימוד, יש לנו הבטחת רבינו בעצמו שהבטיח:

"אם ילמדו בספרים שלי אהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתי ממש כמו בחיים" (ארץ צבי עה"ת עמ' רמ"ב).

בטוחים אנו שלומדי תורת רבינו יכירו טובה לרגל העבודה הגדולה המושקעת פה ומושקעת מדי שבוע בגליונות מליצי יושר, ובזכות זה רבינו ימליץ טוב בעדינו ותורתו מגן לנו.

צוואת והבטחת של מחברי הספרים שמובאים ב"גליון מליצי יושר"

• 'אבני נזר' לרבינו אברהם מסוכטשוב •

נולד בשנת ה'תקצ"ט לאביו רבי זאב נחום, בצעירותו נודע כילד פלא. שלושה מגדולי האדמו"רי הדור נתנו עיניהם בו לקחתו לחתן: הדברי חיים מצאנז, החידושי הרי"ם מגור, והאדמו"ר מקוצק, שזכה בו. בן ארבעה עשר שנים היה בנישואיו. התגורר בבית חותנו כעשר שנים, ולמד תורה וחסידות. האדמו"ר מקוצק הפליג בשבחו ואמר, שכלי יקר כזה אין בעולם. אף שכל ימי חייו היה חולה מאוד, התייגע יומם ולילה בתורה ובעבודת הבורא, והאריך שנים.

לאחר פטירת חותנו, קיבל את מרות יורשו האדמו"ר מגור. שימש ברבנות בערים פרצ'ב, קרושנוביץ ונסילסק. לא נשא פנים לאיש, והיה קפדן ומקנא קנאת התורה. בשנת ה'תרמ"ג שימש רב בסוכטשוב.

כשנפטר האדמו"ר מאלכנסדר רבי חנוך העניך נתבקש למלא את מקומו, והתנה את הסכמתו בכך שיהיה לו מנין קטן של חסידים, וכל שאינו מתמיד בתורה אל יקרב אליו. המנין הקטן גדל ברבות השנים לקבל חסידים גדול, ייסד ישיבה, הדריך את תלמידיו בשיטת דרך לימודו המיוחדת, והעמיד תלמידים שניצבו בראש חצרות חסידיות. היה ממנהיגי היהדות בפולין ופרסם כרוזים לחיזוק הדת. נפטר בי"א אדר א' בשנת ה'תר"ע. בנו ר' שמואל בעל ה"שם משמואל" מילא את מקומו. חיבר את הספרים "אבני נזר" - שו"ת בארבעת שו"ע, "אגלי טל" - על ל"ט אבות מלאכות.

**הבטיח קודם פטירתו: "כי יהיה למגן ולעזר למי שילמוד בספריו
ממש כמו בחיים חיותו" (הובא ב'ארץ צבי' על התורה לתלמידו הגאון
מקוז'גלוב עמוד רמ"ב).**

• 'זרע שמשון' לרבי שמשון חיים נחמני •

נולד בשנת ה'תס"ו לאביו רבי נחמן מיכאל נחמני בעיר מודינה, למד תורה מפני רבי אפרים כהן ליפשיץ מאוסטראה, מרבי דוד פינצי (חמיו של הרמח"ל), מרבי אביעד שר שלום באזילה, בעל ה"אמונת חכמים", ומפי רבי בנימין הכהן

הבטחת מחברי הספרים של גליון מליצי יושר

ויטאלי ("הרב"ך"). שימש כרב וראש ישיבה בפזזה, מנטובה, סיינה, ורג'ו אמיליה שבאיטליה. נשא אשה את הרבנית מרת דבורה בת רבי אברהם פונטאנילה. נפטר ללא זרע של קיימא ביום ו' באלול ה'תקל"ט בעיר רג'ו אמיליה שבאיטליה, ושם מנוחתו כבוד. חיבר את הספרים זרע שמשון, תולדות שמשון, וכן ספר שירים בשם 'קרבן קטורת'.

הבטיח שמי שילמד בספריו: "תשלומי חן וחסד ושלמא רבא מן שמיא ועיניכם תראנה בנים ובני בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו', בני חיי ומזוני טבי".

• 'מלא העומר' לרבי אריה לייב צינץ •

נולד בשנת ה'תקכ"ח לאביו רבי משה אייבשיץ בפיטשנוב שבפולין. בהיותו בן שמונה עשרה חיבר את ספרו הראשון 'אילת אהבים'. והמשיך וכתב ספרים רבים בכל מקצועות התורה. כיהן כרב בערים שונות בפולין, והעמיד תלמידים רבים, נפטר ביום ג' באייר ה'תקצ"ג בעיר ורשא ושם מנוחתו כבוד.

ביקש קודם פטירתו שיתנו לו דף ורשם בשארית כוחותיו: "מי שיתדל בהדפסת ספרי אהיה לו למליץ". וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין, וז"ל: "הבטיח הגאון שיעשה טובה לכל המשתדלים והמסייעים בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת שעשה טובה לכולם".

• 'צדקת הצדיק' לרבי צדוק הכהן רבינוביץ מלובלין •

נולד לאביו רבי יעקב ביום כ"ג בשבט ה'תקפ"ג בעיר קריזבורג. התקרב לדרך החסידות ונעשה תלמיד של רבי מרדכי יוסף ליינר מאיזביצה ושל תלמידו רבי לייבל אייגר. לאחר פטירת רבי לייבל אייגר התמנה לאדמו"ר בעיר לובלין. נפטר ללא זרע של קיימא ביום ט' באלול ה'תר"ס בעיר לובלין ושם מנוחתו כבוד. כתב ספרים רבים.

הבטחת מחברי הספרים של גליון מליצי יושר

אמר קודם פטירתו: "שמבטיח כמו הבטחת בעל מלא העומר שמי שידפיס דבריו יהיה לו למליץ יושר".

• 'ילקוט סופר' לרבי יוסף לייב סופר •

נולד ביום כ' באייר ה'תרכ"ב לאביו רבי אליעזר זוסמן בעיירה האלאש שבהונגריה, למד תורה מפי רבי יואל אונגר, רבי משה פולק, ורבי שמחה בונם סופר. ונסע להסתופף בצילם הגאונים הקדושים רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים מסיגט בעל 'קדושת יום טוב'. רבי יחזקאל שרגא הלבפשטאם משינאווא בעל 'דברי יחזקאל', ורבי יהושע רוקח מבעלז. נשא אשה את הרבנית מרת ראכל בת רבי דוד יהודה פולק מלאפוש. שימש בכהונה בערים שונות בהונגריה, נפטר ללא זרע של קיימא ביום כ"ב בסיון ה'תרע"ח בעיר וואשארעהלי, ארונו הובא לפאקש ושם מנוחתו כבוד. העמיד תלמידים רבים, וכתב כמה חיבורים, הידוע שבהם הוא 'ילקוט סופר', וכן כתב ספר 'ליקוטי סופר', ספר דרשות, ועוד.

כתב בצוואתו: "למי שילמוד או יפרסם דבריו אני אטיב עמהם להמליץ טוב בעדם לפני אל חי, ואם יבואו על קברי יתפללו ויאמרו איזה מזמורי תהלים ג"כ אשתחוה גם אני לפני שומע קול בכיות עמו ישראל ברחמים ואצטרף תפלתי עמהם לטוב להם כל הימים".

• 'לב העברי' לרבי עקיבא יוסף שלעזינגער •

נולד לאביו רבי יחיאל ביום ה' בכסליו ה'תקצ"ח בעיר פרשבורג. למד תורה מפי רבי אברהם שמואל בנימין סופר בעל "הכתב סופר", וכן למד אצל המהר"ם שיק, ועוד מרבני הונגריה. נשא אשה את הרבנית מרת ליבה בת רבי הלל ליכטנשטיין מקולמייא. בשנת ה'תר"ל עלה לארץ ישראל והתגורר בירושלים, בארץ ישראל עסק בבניית הארץ וכן בחידוש מצוות התכלת והקרבת קרבנות ועוד. נפטר ביום א' באייר ה'תרפ"ב ונקבר בהר הזיתים. מלבד 'לב העברי' כתב ספר שו"ת וחיבורים נוספים.

הבטחת מחברי הספרים של גליון מליצי יושר

כתב בצוואתו: "בקשתי שטוחה שישתדלו להדפיס ספרים שלי, ואני תפילה להשי"ת, צעק לבי אל ה' בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם יהיה בכוחי אקוה שלא להיות כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת אקוה כי לא יבושו בי תומכי".

• 'אתוון דאורייתא' לרבי יוסף ענגיל •

נולד בשנת ה'תרי"ט לאביו רבי יהודה בעיירה טרנוב שבפולין, לאחר מלחמת העולם הראשונה עבר לוינה שבאוסטריה שם נפטר בשנת ה'תר"פ ושם מנוחתו כבוד. כתב חיבורים רבים בנושאים שונים.

העיד חתנו הגאון רבי יצחק מנחם מארגענשטערן זצ"ל בהספדו, "רבינו בטרם עלה השמימה הבטיח כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלו, יהיה לו למליץ יושר בעולם העליון".

• 'בן לאשרי' לרבי יצחק הכהן הוברמן •

נולד לאביו רבי אשר אנשיל ביום חג השבועות ו' בסיוון ה'תרנ"ו בעיר בילגוריי. למד תורה בישיבתו של רבי שמואל בורנשטיין, בעל ה"שם משמואל", אצל רבי צבי הירש גליקסון, חתנו של רבי חיים מברסק, ועוד רבנים חשובים. בשנות השואה הוגלה לסיביר והופקד שם לנסר עצים. לאחר המלחמה עלה לארץ ישראל והתגורר ברעננה. נפטר ביום י"ג בטבת ה'תשל"ז ללא זרע של קיימא ונקבר בהר המנוחות. כתב ספרים רבים בכל מקצועות התורה.

באחד מספריו כתב: "הנני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל בל"ג בכל יום על כל אלה שיעיינו בספרי, ויגידו בשמי דברי תורה לאחרים, שיושעו מכל צרה שצריכים ישועה בעולם הזה ובעולם הבא. וכל הלומד בספרי יזכה ליראת שמים, והצלחה בכל טוב, בזה ובבא וסגולה גדולה בבית לכל הדברים".

הבטחת מחברי הספרים של גליון מליצי יושר

• 'חזון יחזקאל' לרבי יחזקאל אברמסקי •

נולד לאביו רבי מרדכי זלמן ביום ו' באדר א' ה'תרמ"ו בכפר דשקאוצי שבבלארוס, למד תורה אצל רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין בעל 'ערוך השולחן', ואצל הגאון רבי חיים הלוי סולובייצ'ק מבריסק. כיהן כרב בערים שונות ברוסיה, ולאחר מכן עבר ללונדון וכיהן שם ברבנות. בשנת ה'תשי"א עלה לארץ ישראל והתגורר בירושלים, וכיהן כראש ישיבה בישיבת סלבודקה. נפטר ביום כ"ד באלול ה'תשל"ו ונקבר בהר המנוחות. מלבד 'חזון יחזקאל' כתב חיבורים נוספים בהרבה ממקצועות התורה.

הג"ר שלום אייזן בעת הספדו בשעת הלוייה הכריז: "נצטויתי מאת רבינו זצ"ל לפרסם, שהבטיח שימליץ טוב לכל מי שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו". (רבבות אפרים או"ח ח"ב עמ' רמ"ח, מלך ביפיו פרק מ"ב).

• 'שערי זבול' לרבי זבולון המבורגר •

נולד לאביו רבי אברהם משה ביום א' באלול ה'תש"ב בירושלים. למד תורה אצל רבי דב בריש ויידנפלד מטשעבין בעל ה'כוכב מיעקב', אצל רבי שבת יגל, ואצל רבי נחום פרצוביץ. נשא אשה את הרבנית מרת ריקל בתו של רבי ישעיהו ויליאמס. נפטר ביום כ"ט בשבט ה'תשע"ט ונקבר בהר המנוחות. מלבד ספר 'שערי זבול' כתב ספרים נוספים.

הבטיח כמה פעמים שיעשה טובה וימליץ טוב למי שיעשה טובה לנשמתו, וכך חרות על מצבתו.

זכר צדיק לברכה

לזכר נשמת אבי עטרת ראשי, גאון אדיר בתורה, צדיק נשגב
בכל גינוני קדושה, לא פסק פומיה מגירסא עד יומו האחרון,
פרוש מכל הבלי עוה"ז, יגע בתורה ביגיעה עצומה, ברח
מפירסום וכבוד עד קצה האחרון, העמיד תלמידים הרבה, ישב
על מדין, הרבה פעלים לתורה, הפליא פלאות במעשה צדקה
וחסד בהצנע ובסתר, השאיר אחריו המון חידושים על כל
חלקי התורה, מורינו ומאורינו, מורה דרכנו, ומאיר נתיבותינו

מרן הגאון הגדול

רבי יחיאל הלוי טויבער זצ"ל

גאב"ד וראה"כ 'מכון להוראה'

מח"ס שו"ת משיב בהלכה וכסא משפט

נלב"ע ח' אלול תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

קוים לדמותו

של אאמו"ר הגאון הגדול רבי יחאל טויבער זצ"ל

גאב"ד מכון להוראה

איזה שנים כבר חלפו ועברו מלילו של ח' אלול תשע"ז, בו נתבשרו מאות תלמידיו מעריציו ומכיריו בבשורה הקשה והמרה, בפטירתו לבית עולמו של אאמו"ר עטרת ראשנו זצ"ל. כבר עברנו כברת דרך מאותו יום המר והנמהר בו נפרדנו מזקני זצ"ל, ומרוצת הזמן יוליכנו לימי שגרה, ועם כל זאת ה"זעקה" עדיין מהדהדת, וה"יתמות" עדיין מורגשת, ותמונתו הבהירה חולפת ומצטיירת שוב ושוב לנגד עינינו.

שכן אותו גאון אדיר בכל מכמני תורה; צדיק נשגב בכל גינוני קדושה; פאר מקדושים; שכל ימי היותו בארץ החיים היו מקשה אחת של עמילות ויגיעה בתורה ובתפלה, ובדביקות בה', בדרגות העליונות ביותר, מתוך פרישות מכל הוויות העוה"ז, וכל זאת מלובשת בתוך פשטות ועניות מוחלטת, וריחוק בתכלית מכל גינוני כבוד, שעיני כולנו היו נשואות אליו - שוב אינו מצוי בינותינו. **שכן** אאמו"ר זצ"ל עם כל גדלותו אשר העפיל לפסגות, הרי הוריד עצמו "מן ההר אל העם", והשפיע והקרין לאנשיו ומקורביו סביביו, לכל אחד לפי ערכו, למתן תשובה הולמת לשאלה קשה ומורכבת בהל' ריבית ובהל' ירושה, ליישב איזה קושיא בסוגיא עלומה, לבאר איזה דיבור ברש"י ורמב"ן על התורה, להבהרת דברי חובת הלבבות ורמח"ל, להדרכה נכונה בעניני חינוך והנהגת הבית, למתן ייעוץ בעצה ותושיה בכל תהלוכות החיים, לדיבורי חיזוק ועידוד בעת צר להחיות לב נדכא, לדיבורי אמונה ובטחון לחזק האמונה בה', להתרמת סכומים נכבדים לעניים ולנצרכים, לסתם "גוט ווארט" שהיה קולע אל המטרה למצב אליו היה בן שיחו שרוי באותו עת, שכידוע היה ניחון בחוש נפלא להרגיש מצב רוחו של אחרים ולדעת איזה סוג של דיבור נחוץ לו כעת.

שכן עם כל התמדתו ושמירת זמנו היקר מכל, הקדיש שעות ע"ג שעות - במדה מופרזה שלא ניתן להאמין - למצוקי לב או לכל אדם נצרך, לשיחות חיזוק ועידוד, ולעזור איך לצאת ממצב קשה אליו נקלע, וכן התרים וחילק לצדקה סכומים עצומים לעניים ונצרכים, עשרות סיפורים מדהימים נתגלו מפיהם של זרם המנחמים אשר הגיעו במשך ימי ה"שבעה", איך שעזר לאנשים נצרכים בעצה ובמעש ובסכומים עצומים, מה שאנשי ביתו המקורבים ביותר לא ידעו כלל מזה.

שכן לבו הגדול והרחום הרגיש כל כך את לבם של אחרים, שמח בשמחתם והצטער בצערם, וכאב את כאבם, עד שבהרבה פעמים לא ידע את נפשו מרוב כאב מחמת צרתן של אחרים, וסיים מאות פעמים כל ספר תהלים בלי הפסק, כדי לעורר רחמים למען אנשים המצפים לישועה, וכפי שיעידו שמות החולים והנצרכים לישועה אשר נמצאו רשומים בתוך ספר התהלים שלו כשהוא רטוב בדמעות וזיעה בו שפך שיחו לפני קונו, וכפי הידוע לנו הי' לפעמים גומר כל ספר תהלים פעמים הרבה בשביל איזה יחיד שהי' צריך לישועה.

שכן נושא הי' אותם על כפיו כאשר ישא האומן את היונק, כאשר יעידו המון מקורביו, שמליצה זאת היתה הרגשתם האישית בפועל ממש בכל עת צרה וצוקה, כאשר בתבונות כפיו ינחם.

שכן דמותו המופת שהיתה לעינינו, עורר בנו חפץ ותשוקה לדבק בה' ובתורתו מתוך הרגש של בוז וביטול לכל הוויות עוה"ז, ועצם אישיותו עם דעתו האיתנה והבהירה בכל התחומים, החדיר בכולנו בהירות הדעת ושליו ובטחון בהקב"ה, ועצם היותו בינותינו הי' מקור וחיזוק לכולנו, שתלו בו עינים כמהות, ושימש לנו כחומה חזקה ואיתנה אשר עלי' היינו נשענים, מתוך הרגשה של "יש כאן על מי לסמוך".

שכן לפעמים הי' די בהבטה אחת גרידא על פניו, שזה כבר נסך בנו שפע חיזוק ועידוד, וכפי שסח איזה ת"ח מופלג ומרביץ תורה, שכל פעם שהי' מרגיש שצריך חיזוק לנפשו, הי' נכנס לבנין הכולל "מכון להוראה", והסתכל מבעד חלון הפתח, לראותו כשהוא מתעמק בלימודו מתוך שמחה ושליו הנפש, כמי שכל העולם לפניו, ואחר הבטה קלה חזר על עקבותיו כשהוא מלא שמחה ושליו.

שכן אותו גאון וצדיק שימש לכולנו כרב ומנהיג, מורה ודאין, כאבא רחימאי, כידיד תומך, כיועץ נפלא, כמורה דרך, כמחזק ומעודד, כסתם חבר וידיד אמת, ללא חשבונות, וללא כחל ושרק.

אמרו בגמ' (שבת קה, ב) שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה, וכתב המהרש"א, וז"ל: ואמר בשביל כבוד שעשה לו, מיירי באדם כשר גם שאינו בעל תורה, דאילו בבעל תורה יש לבכות על התורה שהיה לו והיא חסירה לדורו במותו, עכ"ל.

"התורה שהיה לו והיא חסירה לדורו במותו" - כלום היא ניתנת להיאמד, גאונותו בתורה היתה כל כך עמוק וגבוה, עד שהפליא אפי' רבנים וגדולים של דור הקודם, שהעידו עליו עוד בימי צעירותו, שזהו תלמיד חכם של דורו של לפני מלחה"ע. שהרי כל מי שהכירו, ראה וידע ששלט בכל חלקי התורה, מתוך חריפות ועמקות נפלא, והי' כמעין המתגבר באר מים חיים, והי' שופע חידושים ללא הרף, שפע אדיר מלא ברכת ה', והצליח לחתור ולעמוק בשורשן של סוגיות קשות ועלומות,

ולברר וללבן הלכות אקטואליות קשות ומורכבות שנתעוררו בזמננו לפי אופני המסחר הנהוג כהיום, שלא נתפרשו הלכותיו בדברי השו"ע והפוסקים, וגברא דמארי' סייעי, זכה להעלות מרגניתא ובירורי הלכות ברורות, במקום שרבים וטובים לא מצאו דרך.

וכפי שאמר הגאון הגדול מטשאקווא זצ"ל, כשראה תשובותיו בהלכה שכתב בשנות השלושים לחייו, שזה נראה כאילו כתבם אחד מהרבנים של דור הקודם. וכן המליץ עליו הגאון המפורסם רבי שאול ברוס זצ"ל ר"מ ישיבת בית התלמוד, כשראה איזה תשובה בהלכה שכתב, דלולי שראה בסוף התשובה חתימת ידו של כותב התשובה, בודאי ה' חושב שזו נכתבה ע"י הגאון ר' חיים עוזר.

והתמדתו בתורה לא ידעה גבולות, ומוחו הכביר לא הפסיק מלהגות ומלחדש בתורה בכל הזמנים ובכל המצבים, כידוע לכל מי שבא במגע אתו, ולא נגזים אם נאמר, שכמעט לא ה' שום שיחה בינו לבין אחר, שלא התחיל לדבר ולהציע לבן שיחו איזו קושיא והערה או חידוש שנפלה אז ברעיונו.

וכמו שסיפר אחד שעבד אצלו בביתו באיזה עבודה שארכה כמו שבועיים, שכן בכל פעם שנכנס לבית ומצא את אאמו"ר זצ"ל, מיד התחיל להציע לו איזה אימרה ורעיון או חידוש שה' אז ברעיונו, וסיים המספר בהלצה, שכל כך הירבה לדבר עמו בלימוד, עד שבגמר העבודה כבר נתהפך לתלמיד חכם.

וכך היו הדברים גם בתקופה האחרונה שגברה עליו חולשתו, עד לפני פטירתו ממש, בשעות האחרונות לפני פטירתו ה' נרדם ומתנמנם כל הזמן מרוב חולשה, ובאמצע התעורר וראה את בנו יושב לצידו, ומיד ביקש ממנו שיאמר לו איזה דבר תורה.... ושוב נרדם בשינה, וקיים בעצמו מאמר חז"ל (שבת פג, ב) זאת התורה אדם כי ימות באוהל אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה.

ועם כל זה ה' עניו ושפל ברוחו שכמעט לא נמצא דוגמתו, וכך התמרמר לפני החברותא שלו שלמד עמו רבת בשנים, שבועות ספורים לפני הסתלקותו, בעת שלמד וחזר עמו על שו"ע אבן העזר עם האחרונים, מה שכבר למד לפני שנים רבות, ואמר לו שבעצם היה רוצה ללמוד איזה דבר חדש שעדיין לא למד מעולם, כיון שבאמת ה' בדעתו בכל השנים שעוד יה' תלמיד חכם, אבל עכשיו בערוב ימיו כבר רואה שבין כך ובין כך לא הצליח להיות תלמיד חכם, וא"כ טוב יותר לחזור על הישנות.

ועל כל זאת, ועל הרבה יותר ממה שכתוב כאן, ניכרת ומורגשת האבל והכאב והערבוביא בסילוקו של צדיק, שחסרנו כל אלה, ועל דא ודאי קא בכינא להאי שופרא דבלי בארעא, ולבנו מלא בתפלה להקב"ה בעל הנחמות, לנחמנו מעצבוננו, ושנזכה לדבק באורחות חייו שהנחיל לנו, שכל כך יגע ועמל להחדיר בנו, ושלא ימוש התורה מפינו ומפי זרענו מעתה ועד עולם, אמן.

לעילוי נשמת

מו"ח הרה"ח המפואר יקר שבערכין
גריס באורייתא תדירא
ולא החזיק טיבותא לנפשיה
קיבל כל מה שעבר עליו בדומיה ובאהבה

מוה"ר **ישראל** ב"ר שלמה **פרידמן** זצ"ל
חתן הגה"צ המפורסם מוה"ר יהשע דייטש זצ"ל
גאב"ד קטמון

נפטר בשם טוב ז' אב תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון עולם בהיכל ה'

זקיני הגאון החסיד
המפורסם במסירת נפשו למען הרבצת התורה

מוהר"ר **מאיר יהודה** ב"ר יוחנן סג"ל **וואזנר** זצ"ל
בעל אמרי יהודה ומגדולי זקני החסידים בשיכון סקווירא

נלב"ע כ"ה טבת תשפ"ב
בשיבה טובה ומופלגת והוא בן מאה שנה

בהשאירו אחריו ברכה בנין וחתנין רבנן
ודורות ישראלים ומבורכים לה' ולתורתו

ת.נ.צ.ב.ה.

טוב עין הוא יבורך

מלא חפנים ברכות אשגר מעומק הלב
להאי גברא יקירא ידידי היקר
העוסק בתמידות בטירחא דגופא וטירחא דממונא
לפרסם הגליון "מליצי יושר" בקנדה,
ועומד לימיננו בכל עת ועונה בעצה ותושיה
הרה"ג הגדול חובר חיבורים מחוכמים

מוהר"ר **יאיר כהן** שליט"א

זכות האבני נזר וכל הצדיקים שבגליון "מליצי יושר"
יעמדו לו ולזרעו להתברך בכל מילי דמיטב

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמתו הטהורה
של אדונינו מורינו ורבינו עטרת ראשינו
שר התורה מעתיק השמועה
גאון המוסר ואיש האמת
החסיד והעניו האמיתי
השקדן העצום אשר לא פסק פומיה מגירסא
גריס באורייתא תדירא מרוב אהבתו אליה

רבינו ראש הישיבה

הגאון הגדול

רבי **יצחק דוב** ב"ר משה אריה **קאפלמאן** זצוק"ל
תלמידו חביבו של מרן הגר"ש שקאפ זצוק"ל

הרביץ תורה לאלפים למעלה משבעים שנה
העמיד דורי דורות של תלמידים יראים ושלמים

תורתו יראתו וקדושתו זרחו והאירו
עד עת כבו המאורות
ביום ט"ו לחודש סיון תשע"א

ת.ג.צ.ב.ה.

התוכן

פרשת בראשית

שמירת שבת מצד החפצא של השבת או מצד הגברא

- יש מצות ואיסורים שנובע מצד החפצא, ויש מצות ואיסורים שנובע מצד הגברא • שם האיסור בשבת הוא 'מלאכה', או 'מלאכה בשבת'

הקידוש בליל שבת ממשיך קדושת השבת

פרשת נח

חטא דור המבול בשביל השחתת זרע או משום עריות

פרשת לך לך

אם יש במילה משום גוזז

דיחוי בנוגע מצות מילה

- גדר דחוי במצות, וגדר מצות כיסוי דם • גדר דחוי במצות לולב • אם שייך דחוי באדם • גדר חיוב האב למול בנו

גר שטבל ולא מל

גר שמל ולא טבל

אם מועיל טבילה קודם מילה

- מדוע גר שנתגייר בזמה"ז צריך שיפריש רובע לקינו

אם מילה הוא חלק ממעשה גירות, ומילה לשמה

פרשת וירא

מילה ע"י אשה וע"י גוי

פרשת חיי שרה

פחות מבן עשרים לעונשים

פרשת תולדות

שאלת שלום לאבל, והטעם שיצחק התפלל לנוכח רבקה

פרשת ויצא

מותר לגנוב עבודה זרה של גוי

התוכן

פרשת וישלח

מה שאמר יעקב 'ותרי"ג מצות שמרתי'

חנוכה

אם צריך כלי בנר חנוכה
מדליקין נר חנוכה קודם הבדלה
הדלקת נרות חנוכה קודם השקיעה
הזכרת על הנסים בתפילה הוא מחובת חנוכה ולא מחובת התפלה
• נפ"מ אם על הנסים הוא מדין הודאה או דזה מדין המאורע
הזכרת על הנסים בברכת המזון
אם שכח על הנסים אין מחזירין אותו
• הזכרת יעלה ויבוא מחובת התפילה, או מחובת היום
כבתה אין זקוק לה ואשו משום חציו
כבתה אין זקוק לה
ביאור המחלוקת אם הנחה עושה מצוה או הדלקה עושה מצוה

פרשת ויחי

מצות קבורה בעפר דוקא

פרשת שמות

הוגה את השם ע"י כתיבה

פרשת בא

עיבור שנים בחו"ל
קרבת פסח שנתבשל בחמה
• שני סוגי מלאכה כלאחר יד

פרשת בשלח

שני סוגי הידור מצוה
חילוק בין טלטול מוקצה ובין אכילת מוקצה

פרשת יתרו

שביתת בהמתו מצוה על הבעלים ולא על הבהמה
צורות לגוי עבודה זרה

התוכן

פרשת משפטים

אם אדון יכול למכור עבדו
גדר קנין שכירות
מסר ממון חברו משום שאנסוהו לכך
קנין הגבהה
יתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו
דבר שלא בא לעולם
גדר איסור טריפה ונבילה
הזאה על הגר

פורים קטן

אם מותר בהספד ותענית

פרשת זכור

נשים במצות מחיית עמלק
מלחמת עמלק הוי מצות עשה שהזמן גרמא
לא תחיה כל נשמה

פורים

המקור לחיוב קריאת מגילה
הטעם שנשים אינן מוציאות אנשים במגילה

פרשת תצוה

אכילת קדשים בפחות מכזית וע"י קטן

פרשת כי תשא

בענין הלאו של לא ירבה ולא ימעט
שיעור של איסור סיכה משמן המשחה
מעילה בשמן המשחה
אם השותה שמן המשחה חייב
הסך את הקטן בשמן המשחה
הגיסך בשמן המשחה אם חייב
מחוסר בגדים הוי זר מתחילתו ועד סופו
מור של שמן המשחה ומור של הקטורת
מעלה עשן בקטורת

התוכן

מלח בקטורת

- אם המלח בטל בקטורת

פרשת ויקהל

מלאכת 'מבעיר' הוא יצירת אש, או כילוי חומר הבוער

החילוק בין שוגג ומתעסק

- החילוק בין קדושת שבת לקדושת יוה"כ • חילוק בין בהמת קדשים וחולין, ובין חפץ של הקדש וחולין • שם האיסור בשבת הוא 'מלאכה', או 'מלאכה בשבת' • שם האיסור בפסח הוא 'חמץ', או 'חמץ בפסח' • המצוה הוא 'אכילת מצה', או 'אכילת מצה בפסח'

האם לר' אליעזר צריך במלאכת שבת מלאכת מחשבת

גדר בישול בכלים

אמירה לגוי בכואב לו הרבה, ואם כאב הוא סימן על מכה

איסור הוצאת שן בשבת

ביאור החשש שמא יעלה ויתלוש

המניח פת בתנור בשבת ונאפה במוצ"ש

המוציא לשתי רשויות

העושה בשבת שתי מלאכות בבת אחת

מוחק על מנת לכתוב

מלאכת אורג

אם גזרינן רובו אטו מיעוטו

גחין ואכל אם זה דרך תלישה ודרך אכילה

פרשת ויקרא

איסור מלאכה בתולדות ביוה"כ ויו"ט

העלם זה וזה בידו מהו

והשיב את הגזילה אשר גזל

פרשת צו

נסכים הבאים בפני עצמן אם טעון שירה

פסח

בדיקת וביעור חמץ

אם מועיל לחלק כזית חמץ לשני חלקים כדי שלא יעבור על ב"י

ביטול חמץ בפני שלשה

נפלה עליו מפולת

התוכן

ביעור חמץ ע"י גוי

מצות בנין בית הכנסת ע"י שליח

מדוע גרמא בשבת פטור ובנזיקין חייב

אמירה לגוי לבער החמץ ביו"ט

מדוע אינו יוצא 'תשביתו' ע"י ביטול

אם יוצא מ"ע ד'תשביתו' ע"י הוצאה מרשותו

אם מעולם לא היה לו חמץ אם מקיים מצות תשביתו

תשביתו אב מלאכה, וגדר מלאכת 'מבעיר'

חמץ שנשרף אפרן מותר

ביטול ברוב בחמץ

מדוע צריך לבער חמצו של גוי, הרי אסור משום גזל עכו"ם

החויב לקיים מ"ע שהזמן גרמא הוא גם קודם הזמן

ההולך לשחוט פסחו איך מטמא למת מצוה

• נשבע על הכר לאוכלו וזרקו לים אם חשיב לאו שיש בו מעשה

מצה עשירה

פירסומי ניסא בקידוש ובד' כוסות

אכילת לחם הפנים בערב פסח שחל להיות בשבת

אפיקומן אחר חצות

כבוש במצה ומרור

אכל מרור קודם מצה

איזה שיר אמרו בחוה"מ פסח

פרשת שמיני

היוצא מן הטמא טמא

פרשת אחרי

בענין אבנט של כהן גדול

אם בעינן נגיעה, או דבעינן שלא יהא חציצה

מלאכת טוחן בשחיקת הקטורת

• מהו איסור טוחן, גוף הטחינה, או מה שנטחן הדבר

חיוב מעלה עשן בקטורת

גוי המקיים מצוה אם מקבל שכר

פרשת קדושים

ערלת חו"ל

חיוב שריפת ערלה

התוכן

פרשת אמור

ספירת העומר אם הוא מצות עשה שהזמן גרמא

פסח שני

אם פסח שני הוא קרבן ציבור
חוששין לזרע האב, וזה וזה גורם
מגדף

פרשת בהר

חיוב רבית
קדושת ערי חומה
גאולת קרובים בבתי ערי חומה
• מת המוכר בנו פודה בתורת ירושה, או בתורת גאולה

פרשת בחוקתי

הקדש מפקיע מידי שיעבוד
כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו גבי תמורה
המוכר מעשר בהמה

פרשת במדבר

עונש כרת ומיתה בידי שמים
שמירת המקדש בזמן הזה

שבועות

ליל שבועות
תורה לשמה, ומתעסק בלימוד התורה
דעת תורה
וירא העם ויגועו ויעמדו מרחוק
תקיעות במוסף של עצרת
החילוק בין 'דיבור' ו'אמירה'

פרשת נשא

לצאת ברכה ע"י שומע כעונה בלי עניית אמן
נבעלה ברצון כדי להציל עצמה, לאו אונס הוא

התוכן

נזירות שמשון

פרשת בהעלותך

הכלי הוא בכלל הנר
הדלקת נרות כשר בזר
החילוק בין 'מבעיר' ובין 'מדליק'
אם שיר של בין הערבים מעכב הקרבן

פרשת שלח

בן ששים לזקנה
אם בזמן המקדש היה הקרבת קרבן מעכב לקבלת גירות
עיסה פחותה משיעור בחלה ותפחה בשעת האפייה
תשמישי קדושה וגדרו של טבל
מדומע פטור מחלה
הפרשת חלה מכוסמין על חטים ושעורים
סופגנין והדובשנין פטורים מן החלה רק אם לא אפאה בתנור
• מדוע לא אמרינן דסופנין ודובשנין פטור אפי' אם אפאה אח"כ כיון דהיה
פטור בשעת חובתה • בחישה בכף בבלילה עבה חשיב 'גלגול' • להתחייב
בחלה בעינן בין 'גלגול', ובין שם 'לחם' • חסרון במחשבתו ולא במעשה מיקרי
'שעת חובתה' • חסרון במחשבתו ולא במעשה לא מיקרי 'פטור'
חילוק בין מצות כיסוי דם ומצות ציצית
• מצות כיסוי דם דין על הגברא, או דין על החפצא
מצות ציצית וטבילת כלים ומזוזה
טווייה לשמה בציצית
עשה דוחה ל"ת בכלאים בציצית
תדיר ומקודש, ומעלין בקודש

פרשת קרח

גמר מלאכה ברשות הקדש פוטר מתרו"מ

פרשת בלק

לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה, והשכר שזכה בלק במה שהקריב
קרבנות
קם ליה בדרכה מיניה בבועל ארמית

התוכן

פרשת פנחס

אם איכא איסור של בועל ארמית במדינית
יורש שאינו זוכה בנכסי ירושתו
הקטר אימורים ואברים ביום
קרבנות בשבת הותרה או הודחה

פרשת מטות

מדוע אין המאכל נאסר בדיעבד בלי טבילה
טבילת כלים של ישראל מומר, ורבית ממומר
טבילת כלים בשעה שהכלי עדיין נמצא ברשות הגוי
טבילת כלים בכלים חדשים
כלי שמשכנו ישראל ביד הגוי אם חייב טבילה
תנאי מילתא אחריטא
כוונה לשם מצוה על תנאי אם חשיב כוונה

פרשת דברים

בישול עכו"ם
אין בישול אחר בישול בבישול עכו"ם
חילוק בין בישול עכו"ם ואפיית עכו"ם

פרשת ואתחנן

המעלה של לימוד הלכות שבת
• החיוב ללמוד וללמד, מלבד דזה מהלכות ת"ת, זה גם פרט מפרטי המצוה
בחיוב למסור ממונו כדי שלא לעבור על ל"ת
העובד עבודה זרה מיראה
קשר של קיימא בתפילין
חיוב מזוזה בשער שלפני הבית
גדר בית המחויב במזוזה
ערלת חו"ל, ואיסור 'לא תחנם'
לא תחנם

פרשת עקב

הנאה מלימוד התורה, הוא חלק ממצות תלמוד תורה
נשים בתלמוד תורה, ועוסק במצוה והכשר מצוה

התוכן

פרשת ראה

תנור חדש יותץ מפני מצות איבוד עבודה זרה
חילוק בין עבודה זרה של עץ ושל מתכות
זה וזה גורם בעבודה זרה
שחיטה הוא היתר נמשך, ולא היתר נפסק
בענין מחיקת השם ע"י גרמא
איסור חפצא ואיסור גברא
בענין נותן טעם לפגם
• חילוק בין איסור אכילה ובין איסור הנאה
להסוברים דטעם כעיקר דרבנן, אם מה"ת צריך רוב כנגד הטעם

פרשת שופטים

החילוק בין ירושת כהונה ובין ירושת המלכות
אם במלך יש חלות קדושה, או דהוי רק מינוי של שררה
גדרו של מלכות ומשיחה בשמן המשחה
מלך בן מלך
משיחת מלך בשעת מחלוקת
אם בעינן מינוי במלכות
ירושת המלכות מחיים
גופין מחולקין

פרשת כי תצא

מנהג לעשות חנוכת הבית בשבת
גדר קנין יאוש
החובל בחבירו
נערה המאורסה
גדול עומד על גביו
יבום אם צריך עדים לקיומי
עדות בדבר שבערוה ועידי קיום בנישואין
חליצה בשוטה

פרשת נצבים

לעשות המצוה לשם קבלת שכר

ראש השנה

מצות שופר השמיעה או התקיעה

התוכן

אם אמרינן שומע כעונה כשאינו מכוין לצאת
עבר ותקע בשבת
שופר ע"י חצי עבד וחצי בן חורין
חצי עבד וחצי בן חורין בתקיעת שופר ובשאר מצות
אם תוקעים בתפלת מוסף דלחש
ספק ספיקא במצות
חרש בתקיעת שופר

יום כיפור
טבילה לחצאין
יום שחייב בארבע תפילות
פסול חולה בשעיר המשתלח
חילוק בין שבת ויוה"כ בנוגע חולה
הנאת גרונו והנאת מעיו
• בנוגע ברכת המזון • בנוגע ברכת הנהנין

סוכות
אם בני חו"ל נגררין אחר בני א"י
עיקר שירה בפה
ניסוך המים
והיית אך שמח
תיקון פגימת קרן מזבח ע"י בול של מלח
כל לנאותו אינו חוצץ הוא רק אם רואים הנוי, וגדר הידור בלולב
• שני סוגי הידור מצוה • מצות ולקחתם שיהא לקיחה אחת, זה מצוה בפנ"ע,
מלבד המצוה של נטילת ד' מינים • ביו"ט דאי אפשר לאגוד הלולב, מדוע לא
אמרינן דכל שאינו ראוי לביילה, בילה מעכבת בו
שיעור אתרוג
קטן היודע לנענע, וברכת הגומל לקטן
נטילת כל הד' מינים ביד אחת
בנטילת אתרוג התיום האם צריך ליטול את ב' האתרוגים
גדרו של 'לקיחה תמה', ו'דרך גדילתו'
סיככה בנסרים של ארז
סוכה שלא נאסרה בהנאה אם כשרה, ואם הקרקע הוא חלק מהסוכה
• אם דפנות הוא חלק מהסוכה • שני סוגי פסולים, פסול חפצא, ופסול בקיום
הגברא
סוכה גזולה, וגדרו של 'קרקע אינה נגזלת'
• חילוק בין פסול 'לך', ובין פסול של 'מצוה הבאה בעבירה'

חומש בראשית

פרשת בראשית

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא
אלהים לעשות

שמירת שבת מצד החפצא של השבת או מצד הגברא

הנה הריטב"א (נדרים סוף פ"א) כתב, דכל איסורי תורה איסורי גברא המה, ולא
איסורי חפצא.

וכתב האבני נזר (או"ח סימן ל"ז אות ג'), וז"ל:

הנה מכבר שמעתי גדולי עולם שנתקשו במה שכתב הריטב"א (נדרים סוף
פ"א) דכל איסורי תורה איסורי גברא המה. ולכאורה יפלא לומר על נבילה
ושקצים ורמשים שאינם איסורי חפצא. והנראה לי בענין זה, כי איסור גברא
נאמר על מעשה אשר פוגם מעלת האדם, כמו שקצים ורמשים דכתיב
(ויקרא יא:מג): "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו
בהם וגטמתם בהם". וכתיב (שמות כב:ל): "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו". כי לפי מעלת ישראל אין נבלות ושקצים ראויין להם, וזה
איסור גברא. אבל נהנה מהקדש או זר שאכל תרומה הוא להיפך שמתקרב
אל דבר שהוא למעלה ממדריגתו, כי איך יקרב זר אל תרומה והדיוט אל
קדשי שמים, וזה איסור חפצא, שפוגם בחפצא¹.

1 וכן ביאר הגר"ח (רשימות שיעורים שבועות ונדרים ח"א עמוד כ'), כי כל האיסורים כגון
מאכלות אסורות, אין האיסור כדי שהחפץ לא יתאכל, רק שהגברא לא יאכל. משא"כ
הקדש ותרומה מהווה איסור חפצא, כי עיקר האיסור דהקדש ותרומה הוא שהחפצא לא
יתחלל ע"י אכילת זר. וכן כתב בשערי ישר (שער ג' פרק כ"ה בד"ה ונלע"ד דבאמת), וז"ל:
כל האיסורים מה דאסר לן רחמנא כוונת התורה הוא למנוע אותנו מליהנות מאיסורי חלב
ודם, ואין הכוונה משום המאכלות האסורות גופא, אבל בהקדשות כוונת התורה גם בשביל
דבר המקודש שלא יתחלל ע"י השתמשות של הזר, עכ"ל. וכן כתב הגר"ש שקופ בקיצור
בהגהותיו לספר דרך הקודש (שמעתתא א' פרק א'), וז"ל: בעיקר החילוק בין איסור גברא
לאיסור חפצא לא ביאר כלום, דאיך נבין ההבדל שהחפץ אסור על האדם או שהאדם אסור

הגדרות אבני נזר • על התורה ומועדים

ויש לעיין אם איסור חילול שבת, הוא איסור גברא, אבל אינו פוגם בזה בגוף השבת. או דזה איסור חפצא, דע"י עשיית המלאכה הוא מחלל את השבת, ודומה לזר שמחלל קדושת תרומה והקדש. וכתב האבני נזר (נאות הדשא ח"א עמוד ק"ט) דאיסור שבת הוא איסור חפצא, וז"ל:

מה דכתיב בשבת "שְׁמֹר", בלשון מקור, ולא כתיב "שְׁמֹר", כי [הצורך של שמירת שבת] היא מכח מצות שבת, ולא מכח מצות האדם, שהשבת בעצמה צריכה להיות נשמרת.

יש מצות ואיסורים שנובע מצד החפצא, ויש מצות ואיסורים שנובע מצד הגברא והנה כמו שמצינו איסור שנובע מצד הגברא כגון מאכלות אסורות, שהגברא לא יאכל. ואיסור שנובע מצד החפצא כגון תרומה וקדשים, שהחפצא לא יהיה נאכל ע"י זר. כך יש מצות שנובע מצד הגברא, כגון אכילת מצה, דהמצוה הוא שהגברא יאכל המצה, אבל אין חילוק בחפצא של המצה אם נאכל או לא. ויש מצות שנובע מצד החפצא, כגון אכילת קדשים, דהמצוה הוא שהקרבן יהיה נאכל². וכתב האבני נזר שם, דכמו דהאיסור של עשיית מלאכה בשבת, הוא איסור חפצא, שלא יחלל השבת. כך מצות שמירת שבת, הוא מצוה שנובע מצד החפצא של השבת.

והוסיף עוד, דמה שאמרו חז"ל 'לא נתנו המצות אלא לצרף הבריות', דמשמע מזה דהמצות ניתנו רק מצד הגברא, ולא מצד החפצא, היינו דוקא במצות שמוטל על הגברא, דמעשה המצוה שעושה הגברא מתקן ומצרף הגברא. אבל במצות שנובע מצד החפצא, אז תיקון האדם בא לא ע"י מעשה המצוה, אלא מצד המצוה שנתקיים בהחפצא.

מן החפץ. ובביאורי אמרתי בזה ציור מורגש, שבדברים המקודשים כוונת התורה להרחיק החפץ שלא יחולל ע"י זר, ובחלב ודם הכוונה שלא יתגאל האדם במאכלות אסורות.

2 וכן שביאר האבני נזר (או"ח סימן תי"ג) מה שאמרו ביומא (דף לט.) בנוגע אכילת קדשים, דמתחלקים לאנשי המשמר אפי' דכל כהן קיבל פחות מכזית, דלכאורה היאך מקיימים הכהנים מצות אכילת קדשים בפחות מכזית, והלא אין אכילה בפחות מכזית. וכתב דהיינו משום דאכילת קדשים שאני מאכילת מצה וכדומה, דדוקא היכא דהמצוה הוא על הגברא שיאכל כגון מצה, אז בעינן כזית, אבל באכילת קדשים המצוה היא שהקרבן יהיה נאכל, ואין זה המצוה על הגברא לבד, לכן אפשר לצאת גם בפחות מכזית. וכ"כ הבית הלוי (ח"ג סימן נ"א אות ג'). וכוונת האבני נזר הוא, דבאמת גם פחות מכזית חשיב אכילה, אלא דחסר השיעור, והשיעור נצרך רק במקום שמוטל החיוב על הגברא לאכול, ולא במקום שהחיוב הוא על החפצא שיהיה נאכל. וראה בדברינו בפרשת תצוה.

פרשת בראשית

וז"ל אבני נזר:

ותיקון האדם ע"י שמירת שבת באה ממילא, [ע"י קיום מצות שבת], ולא שהאדם מתקן את עצמו ע"י שמירתה כמו כל המצוות [שמוטל על הגברא] שהן לצרף הבריות, [דבמצות כאלו שנובע מצד הגברא, בא תיקון האדם ע"י המעשה מצוה].

והנה הרא"ש (יומא פ"ח סימן א') כתב, וז"ל: שאלו את הראב"ד, חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר, אם יש לפניו נבילה ואין שחוט, אם לא שנשחט בשבת. כי יש אומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה, משיעברו אחרים על איסור סקילה. והשיב דברי יש אומרים מכוונים הם, אבל יש לומר כי איסור שבת כבר ניתן לדחות וכו', דאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם שמותר לשחוט בשביל קטן, עכ"ל. הרי דהראב"ד סובר דשוחטין לחולה בשבת, ואין מאכילין אותו נבלה, כיון שבודאי נתחלל כבר השבת ע"י חולה אחר. וצ"ב הסברא, דמאי נפ"מ אם כבר נתחלל השבת ע"י חולה אחר.

וכתב האבני נזר, דאם אמרינן דמצות שמירת שבת הוא דין מצד הגברא, כגון אכילת מצה, אז בודאי אין חילוק אם כבר נתחלל שבת ע"י חולה אחר או לא. אבל אם אמרינן דזה דין מצד השבת גופא, דהשבת גופא טעון שמירה, אז יש לומר דאם יש בסוף העולם קטן שחיללו בעבורו את השבת, כבר אין שמירת שבת בשלימות.

וז"ל האבני נזר:

וראיה לזה [דמצות שמירת שבת הוא מכח מצות שבת שצריכה להיות נשמרת], מדברי הראב"ד שכתב 'דאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם שמותר לשחוט בשביל קטן'. הרי דהראב"ד סובר דשוחטין לחולה בשבת, ואין מאכילין אותו נבלה, כיון שבודאי נתחלל כבר השבת ע"י חולה אחר. הרי [דשמירת שבת] היא מצות השבת, [דהמצוה הוא שכולם ישבתו בשבת, וכיון שיש בסוף העולם קטן שחיללו בעבורו את השבת, כבר אין שמירת שבת בשלימות, ולכן עדיף שיעשה מלאכה בשבת, ששבת כבר נדחה בעולם לצורך פקו"נ, דזה עדיף יותר מאכילת נבילה דהוי איסור על כל אדם בנפרד].

והנה מה שכתב האבני נזר כאן, דאיסור חילול שבת, אינו איסור גברא, אלא דזה איסור חפצא, דע"י עשיית המלאכה הוא מחלל את השבת, ודומה לזר שמחלל קדושת תרומה והקדש.

יש לציין, דבמקום אחר (חו"מ סימן ק"צ) נסתפק האבני נזר בזה, וכתב דיש לבאר גדרו של איסור מלאכה בשבת בשני אופנים: (א) האיסור הוא 'עשיית

הגדרות אבני נזר • על התורה ומועדים

מלאכה', ודבר זה למדנו דכתיב (שם כ:ט): "ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה". (ב) יש איסור לחלל יום השבת ולעשותו ליום חול ע"י הל"ט מלאכות, דהאיסור הוא 'עשיית מלאכה בשבת', ודבר זה למדנו מדכתיב (שמות לא:יד): "ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם מחלליה מות יומת"³.

שם האיסור בשבת הוא 'מלאכה', או 'מלאכה בשבת'

ונפ"מ הוא, דלפי צד הראשון, שם האיסור הוא 'מלאכה', דאסור לעשות מלאכה, [וזה איסור גברא], אלא דהאיסור נוהג רק בשבת. אבל לפי צד השני, שם האיסור הוא 'מלאכה בשבת', [דזה איסור חפצא], דאסור לחלל שבת ע"י עשיית מלאכה. ולפי צד השני שהאיסור הוא 'מלאכה בשבת', א"כ יש כאן שני דברים, יש 'מלאכה בחול', ויש 'מלאכה בשבת', ואם טעה וחשב שהוא עושה 'מלאכה בחול', הרי טעה במציאות בין שני דברים וזה מיקרי 'מתעסק'. אבל לפי צד הראשון דהאיסור הוא 'מלאכה', א"כ אין כאן שני דברים 'מלאכה בחול', ו'מלאכה בשבת', כי שם האיסור אינו 'מלאכה בשבת', רק 'מלאכה', לכן אם טעה וסבר שהיום מותר במלאכה, הרי טעה בדין, ולכן חשיב שוגג. וז"ל האבני נזר:

על כן נראה דכיון שעשה המלאכה בשבת, ובשבת הרי ה'מלאכה' לבד אסורה, [ולא 'מלאכה בשבת'], וכיון שידע שעשה המלאכה, שוגג מקרי, ולא מתעסק. והארכנו בזה בפרשת ויקהל.

...

הקידוש בליל שבת ממשיך קדושת השבת

אמרו בברכות (דף כז:): רב מצלי תפילות של שבת בערב שבת. והקשה האבני נזר (נאות הדשא ח"א עמוד קי"ח), וז"ל:

יש לעיין מדוע אמרו רק שרב התפלל תפילות של שבת בערב שבת, ולא מצינו שרב הקפיד כן גם בקידוש, והיינו לקדש בערב שבת דוקא. עוד יש לעיין מה שאמרו (ר"ה כד.) לגבי קידוש החודש, דאם לא נראה בזמנו, אין

3 עי' בדברות משה (שבת סימן נ"ה ענף ב') שכתב דזה החילוק אם שגג בשבת, דאז עבר על איסור אחד של 'חילול שבת', לכן חייב רק קרבן אחד. והיכא דשגג במלאכות, אז עבר על איסור 'מלאכה', לכן חייב קרבן על כל אחד ואחד.

פרשת בראשית

ב"ד מקדשין אותו, שכבר קדשוהו שמים. וא"כ קשה דמה ענין של קידוש בשבת, הלוא כבר נתקדש השבת ביציאת ג' כוכבים, [ומה הצורך לקדש השבת].

ותירץ האבני נזר בהקדם כמה הקדמות:

(א) יש קדושת שבת על הכלל, וזה חל מאליו בכניסת שבת, ואין צורך לזה מעשי ידי אדם, דכבר קדשוהו שמים. ויש קדושת שבת על הפרט, דהיינו המשכת קדושת שבת עליו בפרטיות, וזה אינו נעשה מאליו, אלא ע"י אמירת קידוש בליל שבת.

(ב) גדרו של 'תוספות שבת' אינו כמו גדרו של 'זריזין מקדימין למצות', 'זריזין מקדימין למצות' הוא רק בנוגע ניהוג ומעשה של הגברא, אבל אין בזה הוספה בגוף המצוה, כגון המקדים וממהר להתפלל, אין כאן הוספה בגוף התפילה. לעומת זה גדרו של 'תוספות שבת' הוא, ד'מוסיף' על ה'שבת' גופא, דיש זמן של 'שבת' שהוא חל מאליו, דקדשוהו שמים, והוא מוסיף לקבל עליו שבת מבעוד יום, ובזה הוא 'מוסיף' על השבת גופא. והרי הוא כמו 'תוספות שביעית', דמוסיף על השנה השביעית.

(ג) באמירת קידוש לא שייך 'תוספות שבת', דהמשכת קדושת שבת עליו בפרטיות, תלוי רק במעשיו והיינו באמירת קידוש, דאין כאן דבר שקדשוהו שמים, והוא 'מוסיף' עליו, רק הכל תלוי במעשיו. לכן לא מצינו שהקפיד רב דוקא 'לקדש' מבעוד יום, רק הקפיד 'להתפלל' מבעוד יום תפילת שבת כדי לקבל עליו בתפילתו 'תוספות שבת'.

וז"ל אבני נזר (נאות הדשא ח"א עמוד קי"ח):

אך הענין של קידוש בשבת, [דא"ה"נ דכבר קדשוהו שמים, אבל כל] זה הוא בנוגע קדושת שבת בכלל, אבל כל אחד צריך להמשיך על עצמו קדושת שבת בפרט, [וע"י אמירת קידוש בכניסת השבת, הוא ממשיך על עצמו בפרטיות קדושת שבת].

ולכן רב מצלי של שבת בערב שבת, כי עיקר המצוה [של תוספות שבת הוא דוקא] מבעוד יום, [בזמן שעדיין לא קדשוהו שמים, ועדיין ליכא קדושת שבת על ה'כלל', אז המצוה לקבל תוספות שבת. ולכן התפלל רב אז תפילת שבת, דבהזכרת שבת בתפילתו, קיבל על עצמו קדושת שבת, ובזה קיים מצות 'תוספות שבת', שהוסיף קדושת השבת בזמן דעדיין ליכא קדושת שבת אף על הכלל]. כי בשבת גופא, הרי כבר קדשוהו שמים לכל ישראל, ואין צורך עוד לקדש השבת בתפילה [כדי להמשיך קדושת שבת] אל הכלל, ולכן התפלל בערב שבת דוקא קודם שקדשוהו שמים, [כדי לקיים

מצות 'תוספות שבת'.

משא"כ בקידוש על הכוס, [דזה בא כדי להכניס קדושת שבת] לכל פרט, לא שייך 'קדשוהו שמים', [דאה"נ דכבר איכא קדושת שבת על ה'כלל', אבל עדיין צריך להמשיך קדושת שבת אל הפרט], לכן אין צורך לקדש בערב שבת, [ד'תוספות' שייך רק בדבר שיש זמן מסוים שאז 'קדשוהו שמים', והוא מוסיף על הזמן ההוא, אבל בקידוש לא שייך 'קדשוהו שמים', דגם בשבת גופא כל זמן שלא קידש, עדיין חסר אצלו בפרטיות קדושת השבת, א"כ אם קידש מבעוד יום, אה"נ דהמשיך אצלו קדושת השבת בזמן מוקדם, אבל אין זה מקרי 'תוספות שבת'].